

Vanja Burić, Kristina Stojšić

Lupoglavska gospoštija u novom vijeku

Najstariji poznati spomen starog lupoglavskog kaštela potječe iz 1064. Mjesto je jačalo, napredovalo i razvijalo se te je nastala Lupoglavska gospoštija koja je obuhvaćala bližu (Gorenja i Dolenja Vas), a kasnije i dalju okolicu (Semić, Lesišćina, Šumber, Krbune, Sutivanac, Tibole itd.). Povoljan geografski položaj je omogućavao lupoglavskim gospodarima zavidan pregled područja. Međutim, do 17. stoljeća stari kaštel propada, a od njegovog kamenja obitelj Brigido gradi novi. Život stanovništva pratimo većinom preko urbara ili navoda u materijalima župnih ureda. Područje je gotovo stalno bilo potresano ratovima (upadi Turaka, Uskočki rat, ...), glađu i bolestima (kuga, malarija), što se odrazilo na populaciju stanovništva koja se u više navrata obnavljala. Razni vladari bi je ponovno naseljavali, ali je život seljaka i dalje bio vrlo težak. Svoje je namete zahtijevala i crkva, koja je imala četiri biskupije na području Istre, a najveći je dio lupoglavskog feuda pripadao Porečkoj biskupiji.

Lupoglav (Lupoglau, Lupogliano) je naselje u Istri smješteno između obronaka Učke i Čićarije te kao sjedište istoimene općine, prema popisu iz 2011., broji 291 stanovnika. Općina obuhvaća naselja: Boljun, Boljunsko Polje, Brest pod Učkom, Dolenja Vas, Lesišćina, Lupoglav, Semić, Vranja. Zauzima izuzetno povoljan prometni položaj, budući da kroz općinu prolaze glavni cestovni pravci koji spajaju Istarsku županiju i ostatak Hrvatske (Istarski Y i tunel Učka) te pruga Divača-Pula, izgrađena 1876.

U prošlosti je blizina granice mletačke Istre istaknula važnost Lupoglava kao prometne veze s ostatkom monarhije. Ovo je naselje ujedno kontroliralo kretanje prema granici s Rašporskim kapetanatom. Pogranični sukobi između Mletačke Republike i Habsburške Monarhije otežavali su razvoj Lupoglava sve do njegovog pripojenja prostoru Pazinske knežije, koje je pogodovalo razvoju područja, posebice u pogledu prometne povezanosti. Postoje arheološki dokazi kako je područje na kojemu je danas smješten Lupoglav bilo naseljeno još u prapovijesno doba.

Među kaštelima Raške doline svoje mjesto pronalazi i kaštel u Lupoglavu, o kojemu smo, zbog prirodne isprepletenosti s lupoglavskom feudalnom gospoštijom, dužni reći nešto

više. Ovaj je kaštel, odnosno njegovi ostaci, smješten ponad današnjeg naselja. Kasnije je uz prugu, koja je danas u vrlo lošem stanju, izgrađena i utvrda.

Najstariji poznati navod starog lupoglavskog kaštela nalazimo u darovnici kralja Henrika iz 1064., kada istarskom markgrofu Ulrichu Weimaru daruje neke posjede u Istri, a, između ostalih, spominje i kaštel *Lompaga*. Fran Kos je 1911. dokazao kako je *Lompaga* doista bio naziv za Lupoglav. Dotada se točnim smatrao navod Camila De Franceschija u njegovom djelu *Storia documentata della Contea di Pisino* kako se Lupoglav prvi put spominje 13. srpnja 1264., kada je patrijarh Gregorio prepustio vlasništvo nad njime, uz druga dobra na Krasu i u Karniji, Henriku I. Pazinskome.¹ U istom je dokumentu spomenut kao *castrum Lupoglau* sa selom, odnosno *Ober Lupoglau*, dok je od stanovništva prozvan Gorenjom Vasi. Camilo De Franceschi je bio upoznat s darovnicom iz 1064. koja navodi i *vilis et castrelis suptus nominatis Puviendi, Lompaga, Bangul...*² te je uspoređivao nazive s onima iz 1102. Prepoznao je *Puviendi* kao *Pinguent*, odnosno Buzet i *Bangul* kao Boljun, no Danilo Klen smatra kako je trebao biti potpun u svojoj analizi te prepoznati naziv *Lompaga* kao Lupoglav, što je ipak učinio Kos. Na temelju tih istraživanja neophodno je zaključiti kako je kaštel u Lupoglavu postojao već sredinom XI. stoljeća, otkada imamo najstariji poznati zapis o njemu, a vjerojatno i ranije.

¹ Labinjanin, Galiano, O prošlosti kaštela u Lupoglavu i Lupoglavske gospoštije, *Zbornik Općine Lupoglav '97*, Lupoglav, 1997., str. 9-44.

² Isto, str. 14.

Stari lupoglavski kaštel na veduti Johanna Weikharda Valvasora iz 1679.³

Lupoglav je nosio razna imena: na njemačkom je jeziku *Mahrenfels*, *Merinvuels*, *Mernfels*. Kod spomena prvih slavenskih kolonista 1100., odnosno u diplomama iz 1102., Benussi pronalazi termin *castrum Mahrenfels*, dok 1264. govorimo o terminu *castrum Lupoglavu*. Kranjski bakrorezac, izdavač i polihistor Johann Weikhard Valvasor (1641.-1693.), s kojim je surađivao Pavao Ritter Vitezović, naziv Lupoglav izvodi iz kombinacije riječi *lepo* i *glav*, što bi značilo lijepi vrh, te pretpostavlja motiviranost geografskim položajem.

Kaštel i Lupoglavska gospoštija

Kada kažemo gospoštija zapravo govorimo o feudalnom posjedu. Za razliku od mletačkih posjeda, odnosno kolonata, posjedi u austrijskoj Istri bili su po karakteristikama odnosa bliži klasičnom feudalnom ustroju, s feudalnim gospodarom kao glavnim ustrojiteljem i nositeljem javne vlasti te s kmetovima kao obrađivačima zakupnicima. Obveze kmetova određivale su se urbarima. Lupoglavski feud, odnosno Lupoglavska gospoštija, nalazila se na

³ Izvor: *Zbornik općine Lupoglav*, broj 4, „Josip Turčinović“ d.o.o. Pazin, 2003., str. 162

sjeveroistoku istarskog poluotoka, a u početku je, uz Lupoglav, imala vlast nad Gorenjom i Dolenjom Vasi. Kasnije se posjed širi te obuhvaća i sela Semić, Lesišćinu, Šumber, Krbune, Sutivanac, Tibole, selišta u Zarečju, Novakima te dijelove gospoštija Postojna, Podgrad i Švarcenek. U srednjem je vijeku na litici iznad naselja Gorenja Vas izgrađen kaštel kako bi branio granice Istarske marke. Povoljan geografski položaj utvrde omogućavao je kontrolu puteva prema Ćićariji, Postojnskim vratima, Trstu, dolini rijeke Raše, Učki i Liburniji. Zanimljiv opis starog kaštela donosi nam historiograf Johann Weikhard Valvasor u svome djelu *Die Ehre des Herzogthums Krain*⁴:

"Dvorac i posjed Maehrenfels na kranjskom se zove Lupoglava, a ubraja se u Istru. Od glavnog grada Ljubljane udaljen je 14 milja puta, a od grada Pazina 3 milje.(...) Taj dvorac inače leži usred gore Učke⁵, oko njega nema nikakve ravnice i sav je opkoljen kamenitim stijenama. Zdanje je dvorca veliko, ali je izvedeno na starinski način te se prema tome lako može raspoznati njegova starina."⁶

Do 17. stoljeća prvotni je kaštel zastario te pružao nezadovoljavajuću razinu obrane. Tada su vlasnici posjeda, obitelj Brigido, donijeli odluku o gradnji novog kaštela, za čiju je gradnju upotrijebljeno kamenje starog kaštela. Novi je kaštel izgrađen na nižem topografskom području, u neposrednoj blizini ceste. Bio je pravokutnog oblika, opasan zidinama koje su učvršćene s četiri obrambene kule.

⁴ Djelo je objavljeno 1679.

⁵ Zapravo je riječ o Ćićariji, ali je Valvasor smatra dijelom Učke.

⁶ Slukan-Altić, Mirela, Prostorni razvoj naselja Lupoglav, *Zbornik Općine Lupoglav*, knj. 4, „Josip Turčinović“ d.o.o. (Pazin) – Općinsko vijeće Općine Lupoglav, Lupoglav, 2003., str. 163.

Lupoglavski kaštel iz 17. stoljeća⁷

Današnje se naselje počelo razvijati oko tog kaštela u 19. stoljeću, a njegovi su ostaci sačuvani i danas lijepo uočljivi. Središnja stambena dvokatnica s prizemljem, koja je služila u gospodarske svrhe, još je u dobrome stanju te čeka ulaganje od mjesne općine. U unutrašnjosti dvokatnice nalaze se ostaci geometrijskih štukatura i opreme kućne kapele. Dvorac je utvrđen zidinama, a uz vanjsku stranu istočnog dijela zidina dozidana je štala.

Lupoglavski kaštel, kao i cijela gospoštija, promijenio je mnogo vlasnika tijekom stoljeća. Grofovi Gorički ne skrivaju svoje ekspanzionističke težnje te uspijevaju 1292. dobiti porečke feude, a početkom 15. stoljeća, uz Lupoglav i Pazin, Kožljak (*Wachsenstein*) te Kršan.

Početkom 15. stoljeća posjed prelazi u ruke obitelji Herberstein. Naime, Anna Eberstein, pripadnica goričke obitelji Eberstein, udaje se za kapetana Güntera Herbersteina, koji postaje nasljednikom svih njenih posjeda.

Kao nasljedni posjed, Lupoglavska gospoštija ostaje u vlasništvu obitelji Herberstein sve do 1525., kada ga braća Georg, Sigismund i Wilhelm Herberstein namjeravaju ustupiti

⁷ Snimljeno 11. ožujka 2011. Fotografija: Kristina Stojšić.

austrijskom nadvojvodi Ferdinandu I. Zauzvrat su trebali dobiti grofoviju Neitberg u Štajerskoj, u okolici Maribora. Nakon primopredaje, nadvojvoda je upravu nad gospoštijom ustupio velikašima, među njima i slavnom kapetanu Petru Kružiću, 1527. Ona ostaje u Kružićevom vlasništvu do 1537., odnosno do njegove pogibije u bitci kod Klisa. Tada prolazi niz upravitelja: od 1538. do 1544. založno pravo dobiva Kristofor Gusić za 13 000 forinti, slijedi Cristoforo Mosconi iz Pazina od 1545. nadalje, sve dok prava na preuzme Valvasor. On dobiva 1554. založno pravo na Žminj, Lovran i Brseč, a Lupoglav se vraća Ivanu Kružiću, sinu Petra Kružića, kao podmirenje duga Dvora. Ivan Kružić umire 1576. Spomenuto pravo nasljeđuje Margareta (nejasno je radi li se o Kružićevoj sestri ili kćeri), udana za senjskog plemića Sinkovića. U međuvremenu je postala udovica te se ponovno oženila, i to za Michelea Tunzlera. Sin iz prvoga braka, Ivan Sinković, 1610. (nakon majčine smrti), otkupljuje dijelove posjeda od svoje braće (posjed razlomljen nasljedstvom) te postaje lupoglavskim kaštelanom. U vrijeme sukoba između Mlečana i Habsburške Monarhije, poznatog pod nazivom Uskočki rat (u Istri od 1615. do 1618.), Sinković utvrđuje kaštel, organizira operativno središte te se ističe u borbi s Mlečanima. Prije nego što je umro 12. listopada 1616., oporučno je ostavio svoje posjede ženi Margheriti Marenzi i četirima kćerima. Najstarija se, Antonia, udala za tršćanskog patricija Giambattistu Marchesettija te on postaje upraviteljem gospoštije, braneći je 1625. od Mlečana.

Sljedeće godine gospoštija prelazi u ruke moćne austrijske obitelji Eggenberg. Johann Ulrich Eggenberg bio je jedan od najutjecajnijih državnika u Austriji te bliski prijatelj i savjetnik Ferdinanda II. (1619.-1637.). Car se zadužio kod obitelji Eggenberg (u razdoblju Tridesetogodišnjeg rata 1618.-1648.), a kako bi isplatio dug, prodao je Lupoglavsku gospoštiju Johannu Ulrichu Eggenbergu.

Nakon Eggenbergove smrti, njegov je sin prodao feud Pompeu II. Brigidu. Tako Lupoglavska gospoštija dolazi pod upravu obitelji Brigido, u čijem će vlasništvu ostati više od dva stoljeća (1634.- 1883.). Godine 1775. grof Pompeo Brigido započinje na posjedu uzgajati ovce i koze, što je potaknulo razvoj gospodarstva. Iako ova obitelj pokušava srediti posjed, potaknuti proizvodnju, zbog zadržavanja velikog dijela starih feudalnih odnosa, uspjeh je slab.

Vladavina obitelji Brigido na lupoglavskom feudu prestaje 1883., kada prodaju posjed Tommasu Sottocorini iz Vodnjana.

Stanovništvo i uvjeti života na području Gospoštije Lupoglav

Stanovništvo lupoglavskog područja živjelo je u teškim uvjetima i nerazvijenom gospodarstvu, što su odredili mnogobrojni čimbenici. Već smo spomenuli učestale promjene vlasnika i upravitelja posjeda koje su nepovoljno djelovale na razvoj. Veći problemi od navedenog bili su uništavanje kuća te nasilje, prouzročeni sukobima između Venecije i Habsburgovaca u ovome graničnom području, odnosno teške devastacije koje je Istra kao bojno polje pretrpjela.

Naime, senjski uskoci su na Jadranu napadali mletačke brodove koji su prevozili tursku robu. Budući da Habsburška Monarhija, zbog nedostatka financija i želje, nije riješila pitanje tih napada, između Mletačke Republike i Habsburške Monarhije započeo je takozvani *Uskočki rat* (1615.-1617., u Istri do 1618.). Zbog čestih pohoda mletačke vojske u austrijski dio Istre, veliki teret rata podnijela je Pazinska knežija. Ratom je prekinuta opskrba namirnicama (brašno, sol, ulje...) iz Austrije i mletačke Istre, što je prouzrokovalo glad. Kao što je već spomenuto, u ratnom je razdoblju lupoglavski kaštel bio pod upravom Ivana Sinkovića, koji je kaštel ojačao i pretvorio u središte nadvojvodine i uskočke vojske. Iz tog je središta Sinković tijekom rata napadao neprijatelje u Rašporskom kapetanatu i Mletačkoj Republici.

U drugoj fazi rata izbila je na području Istre epidemija kuge i malarije, a nedugo zatim i boginja, koje su desetkovale već oslabljeno stanovništvo.

O nezavidnim uvjetima života saznajemo iz ondašnjih urbara i registara kao što su: *Registar urbarskog poreza Gospoštije Lupoglav za 1560. godinu*, *Registar urbarskog poreza Gospoštije Lupoglav za 1562. godinu* i *Priručni urbar gospoštije Lupoglav za 1571. godinu*. Ti zapisi također donose podatke o vrsti gospodarstva i načinu života seljaka. Veliki doprinos u tom pogledu su i crkvene evidencije.

Stanovništvo sela bavilo se naturalnom privredom. Poljoprivredna proizvodnja bila je osnova gospodarstva, a glavne grane bile su ratarstvo i stočarstvo, u nekim krajevima vinogradarstvo, šumarstvo i obrt. Seoski je župan imao nadležnost nad unutarnjim poslovima (gospodarstvo i društveni ustroj), a birali su ga sami seljaci. U političkom je pogledu bio podređen feudalnim gospodarima koji su nastojali ograničiti njegovu moć. S takvim su se ograničenjima suočavali i drugi feudi Pazinske knežije.

Što se tiče sastava stanovništva Lupoglavske gospoštije, od ranog srednjeg vijeka govorimo o većinskom slavenskom stanovništvu, zahvaljujući doseljenjima na područje cijele

središnje Istra tijekom 9. i 10. stoljeća. Prevlast hrvatskog stanovništva se nastavila u nadolazećim stoljećima, a usprkos postavljanju tzv. „umjetnih“ političkih granica, stanovništvo je, u etničkom smislu, ostalo nepodijeljeno. Sukobi su slabili stanovništvo, prouzročujući njegov pad i migracije, što pokazuju demografska kretanja od 12. do 16. stoljeća, posebice u periodu upada Turaka. Turci su došli desetak puta, u periodu od 1470. do 1499., kada su najveću štetu pretrpjela naselja kao Roč, Hum, Semić i Draguč. Pri zadnjem upadu 1511. najviše je stradalo područje Pazina. Nakon teškog Uskočkog rata 1618. došlo je do širenja bolesti (kuge i malarije), što uvelike smanjuje broj ljudi te postavlja Veneciji i Austriji zajednički cilj: doseljenje novog stanovništva. Svaka vlast je dovodila svoje: Ferdinand I. je 1532. naredio doseljenje bosanskih prebjega i uskoka u Pazinsku knežiju. No, dolaze i iz sjeveroistočnog dijela Apeninskog poluotoka, Furlanije, Karnije itd. Uskoci se doseljavaju na područje Lupoglavske gospoštije (uz ostala područja) nakon pada Klisa 1537., a tu su ih smjestili predstavnici obitelji Kružić i Sinković. Frankopani šalju dio stanovništva sa svojih posjeda u središnju Istru. Posebno je vrijedan *Priručni urbar Gospoštije Lupoglav za 1571.*, u kojem su po naseljima nabrojana prezimena, odnosno obitelji i njihove obveze, što nam donosi izravne podatke o gospodarskoj moći (tada njezinom nedostatku), sastavu i brojnosti stanovništva.

Konkretne podatke o broju stanovnika pruža nam registar za 1560., koji navodi sve podanike dužne plaćati zemaljskom knezu *štibru* ili *šteuru* (urbarski porez). Ovisno o zemlji koju su posjedovali, određivala bi im se visina poreza: selište – 1 forinta i 30 krajcara, pola selišta – 45 krajcara, četvrtina selišta – 22 i pol krajcara. Podanici bez zemlje godišnje bi izdvojili 7 i pol krajcara davanja. Isti registar navodi za područje Lupoglavske gospoštije sljedeće podatke: 95 cijelih selišta (od kojih 7 nenastanjenih) na kojima je živjelo 88 seljaka, 46 seljaka s pola selišta, 6 s četvrtinom, 4 s kućistima te 16 podanika bez posjedovanja zemlje. Sveukupno, te je godine zemaljski knez ubrao prihod od 185 forinti i 25 krajcara.

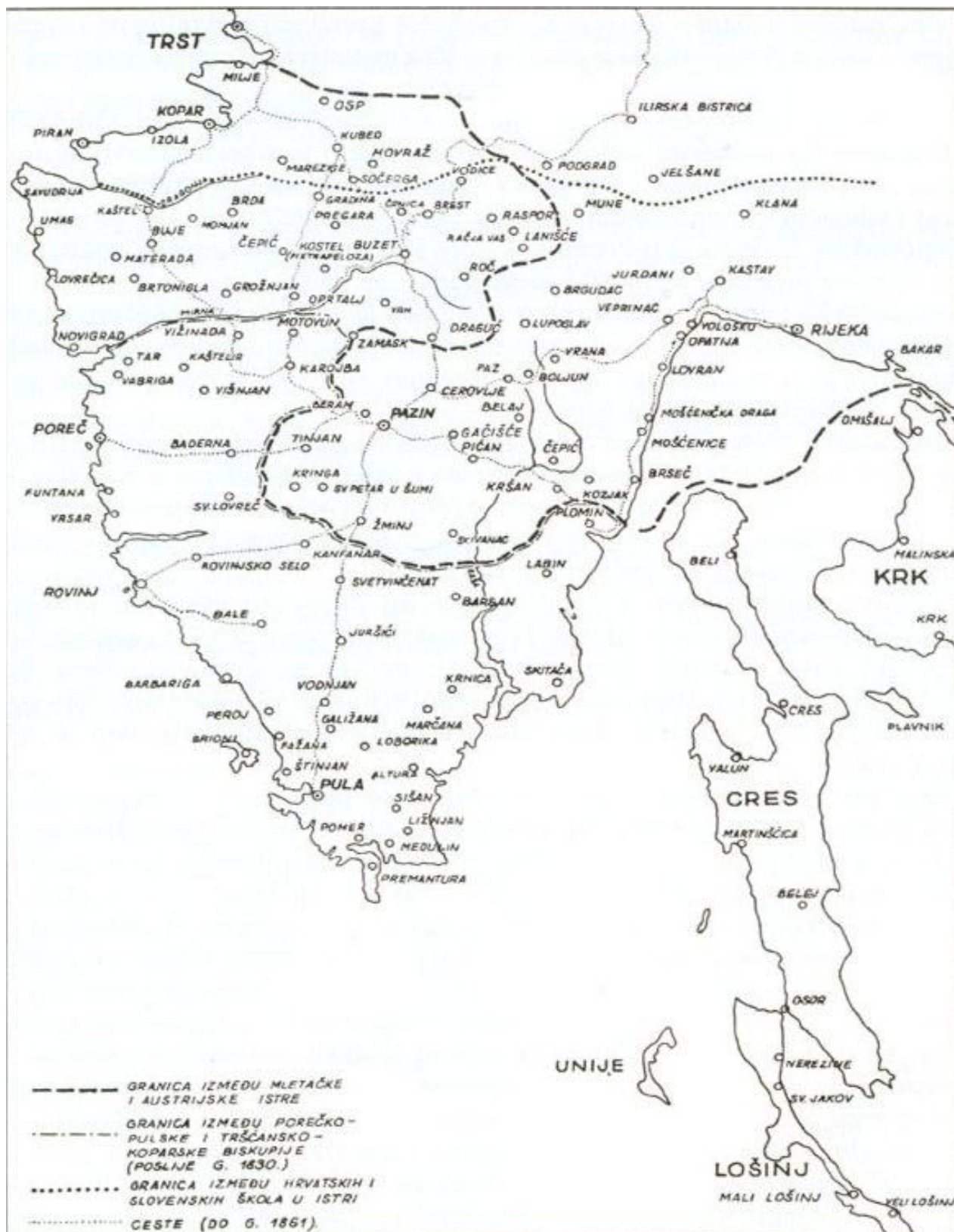
Zanimljiv nam je i urbar iz 1571. koji obvezu davanja pripisuje čak 237-orici podanika, što je za petinu više od onoga iz 1560. Što se tiče sastava stanovništva, od 133 zapisana prezimena u prethodno spomenutom urbaru samo 59 (većinom hrvatska ili slovenska) se spominju i u ovome. Međutim, obveze seljaka popisane u urbaru 1571. su mnogobrojne i zahtjevne: uz novčana i naturalna davanja, seljaci su bili dužni donositi prigodne darove gospodarima i svećenstvu, a spominju se i rabote (primjerice, seljaci s Lesišćine su morali sudjelovati u raboti s volovima). Još neki primjeri: stanovnici Gorenje Vasi su imali dužnost raznošenja pisama, građevinske radove na kaštelu je izvodila Dolenja Vas, a materijal su im donosili podanici iz Semića.

Nakon završetka Uskočkog rata stanje se u Istri stabiliziralo. Kolonizacija prestaje, ali migracija jača, posebice ona iz Pazinske knežije na mletački dio, iako je stanovništvo migriralo i u suprotnome smjeru. Na području Lupoglava, ali i drugdje, prevladava rasuti tip naselja.

Nakon smirenja ratnih razaranja, trgovina, promet i poljoprivreda su normalizirani, s time da su davanja crkvi i feudalcima, i nakon teških ratnih stradanja, ostala ista, što je rezultiralo neuspješnim bunama.

Gledajući granice crkvene jurisdikcije, Lupoglavska je gospoštija, kao i ostatak Istre, bila podijeljena između četiri biskupije, s time da je najveći dio njenih posjeda bio u nadležnosti Porečke biskupije. Biskupije porečka, puljska, pićanska i tršćanska priznavale su jurisdikciju, najprije Grada, a potom i Akvileje. Smatra se da je Lupoglav pripadao Pićanskoj biskupiji do 1028., potom Puljskoj do 1788., Gradiškoj do 1791., Tršćanskoj do 1947., pazinskoj apostolskoj administraturi do 1977., a otada Porečkoj biskupiji kao dio Buzetskog dekanata.⁸

⁸ Bertoša, Slaven, *Osebužno mjesto austrijske Istre: Lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku*, Zagreb, 2011., str. 29.

Istra od 1797. do 1860.⁹

⁹ Dostupno na: http://dobrila.donic.hr/strcic_petar_deset_znacki_povijesti_istre.html

Mletačka pljačka kaštela Lupoglava (1782.)¹⁰

Spomenuti su sukobi oko dobara, granične pljačke i upadi. Jedna od tih je i mletačka pljačka Lupoglava, koja se može pratiti u spisu Državnog arhiva u Veneciji, fondu Providura nadglednika Ureda za granice (kutija 241).¹¹ Dokumenti opisuju pljačku Lupoglava 13. studenog 1782. Izvršili su je mletački podanici iz Trsta i, kako se kasnije ispostavilo, jedna osoba s austrijske strane. Proces razrješenja sukoba i obeštećenja trajao je do 1786. Spis, podijeljen u tri cjeline, iznosi tijekom rješavanja sukoba i prevladavanja kompleksnih međudržavnih odnosa. U prvoj rašporski kapetan Francesco Avogadro 28. siječnja 1786. piše duždu radi molbe obeštećenja kaštela, u drugoj grof Pompeo IV. Brigido (gospodar Lupoglava) spomenutome kapetanu, a u zadnjoj se nalazi 19 numeriranih listova koji donose daljnje upite i priloge poslane Senatu od strane rašporskog kapetana. U nastojanju očuvanja dobrosusjedskih odnosa, mletačka vlast odmah pristaje na isplatu odštete. Međutim, šteta je procijenjena na 18.381,6 dukata, a od mletačkih je pljačkaša oduzeto 2.809,8 dukata, koji su u siječnju 1783. već bili isplaćeni. Ostatak se planirao namiriti prodavanjem imanja prijestupnika ili prebacivanjem vlasništva na same oštećenike.

Pompeo IV. Brigido šalje pismo iz Trsta 17. ožujka 1785. Francescu Avogadru, u kojemu navodi nastalu štetu na svome imanju, nekim crkvama itd., istodobno izražavajući zadovoljstvo okončanjem spora i odlukom o zapljeni imanja razbojnika kako bi se namirila nastala šteta.

Zadnji dio ujedno je i najopsežniji. Sadrži dopisivanja rašporskog kapetana s lupoglavskim grofom, financijsko izvješće upravitelja Lupoglavske gospoštije Franje Koršića iz studenog 1785., Avogadrovo pismo podestatu Poreča Rizzardu Balbiju od 22. listopada 1785. i dr. Rašporski kapetan piše u Poreč da treba, prema nalogu Senata, što prije procijeniti dobra Šime Rajka i (tada već pok.) Mate Radana iz Kirmenjaka, koji su opljačkali stanovništvo Lupoglava. Dolazilo je do protivljenja provedbi odluka, odnosno prodaji imanja na javnoj dražbi i drugim oblicima naplate. Navedeno je kompliciralo situaciju, budući da su oštećeni mještani Lupoglava i dalje potraživali svoju odštetu. U daljnjim pismima iz 1785. navode se i drugi okrivljenici: Miho Pauletić i Šime Štifanić. Imanja se nisu uspijevala prodati na javnim dražbama te rašporski kapetan moli sutlovrečkog podestata da učini sve što je u njegovoj moći, bilo javnim ili privatnim kanalima, kako bi se ova situacija što prije razriješila.

¹⁰ Bertoša, Slaven, *nav. dj.*, str. 105.

¹¹ Isto, str. 105.

Lupoglavski grof Brigido je sa svojim odvjetnikom i prokuratorom Jerolimom Bratičevićem i dalje zahtijevao isplatu novca, a na ista su dobra polagali pravo i drugi oštećenici s područja samih Mletaka. Uz spomenuta dva spora, rašporski je kapetan poslao Senatu još 2 lista na kojima navodi probleme mletačkih rektora prilikom prodaje dobara razbojnika.

Ishod spora nije poznat. Ipak, spomenuti su spisi dali važan uvid u održavanje tada kompleksnih međudržavnih odnosa. S jedne strane, nastojanje gradnje dobrosusjedskih odnosa dviju država, a s druge, briga za vlastite podanike, neovisno o tome jesu li oni na mletačkoj ili austrijskoj strani.

Lupoglavka je gospoštija, smještena na sjeveroistoku istarskog poluotoka, najsjeverniji feudalni posjed austrijske Istre. Od prvih zapisa iz 1064. do danas ističe se važnost geografskog smještaja, odnosno nekoć je nadgledala povijesne rute, a danas Istarski „Y“, tunel „Učku“ te prugu Divača-Pula. Rad prati vlasnike kaštela Lupoglav i povijesne okolnosti u kojima su se zatekli te kako se to odražavalo na same stanovnike i njihove uvjete života. Neki od naziva Lupoglava su *Lompaga* iz 1064., *Lupoglav* iz 1264. ili na njemačkom jeziku *Mahrenfels*, *Merinvuels* itd. Prvi je kaštel, za kojeg se ne zna tko ga je i kada sagradio, do 17. stoljeća prestao pružati zadovoljavajuću razinu obrane te su njegovo kamenje prenijeli na topografski niže područje uz cestu, gdje je obitelj Brigido sagradila novi. Ova je obitelj upravljala Lupoglavom od 1634. do 1883., kada posjed prodaje Tommasu Sottocorini iz Vodnjana. Stanovništvo je bilo uvelike pogođeno bolestima, nepogodnim poljoprivrednim uvjetima, sukobima, učestalim promjenama vlasnika i dr., što je uvjetovalo stalan niski broj žitelja, usprkos naporima vlasti da ponovno nasele ta područja. Istarska je povijest protkana nestašicama hrane, ratovima, nemirima te vremenima s više ili manje prosperiteta. Takvo je stanje pratilo i Lupoglavsku gospoštiju, što se odrazilo na njenu napadačku, obrambenu i gospodarsku moć. No, ona je odigrala važnu ulogu mijenjajući etničku i političku kartu tih prostora.

Literatura

Bertoša, Slaven, *Osebužno mjesto austrijske Istre: Lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku*, Zagreb, 2011.

Bertoša, Slaven, Teme iz prošlosti Lupoglava i njegovog područja od 11. do 19. stoljeća, *Zbornik Općine Lupoglav*, knj. 4., „Josip Turčinović“ d.o.o. (Pazin) – Općinsko vijeće Općine Lupoglav, Lupoglav, 2003., str. 21.-34.

Istarska enciklopedija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2005., str. 459.

Jurčić-Čargo, Daniela, Urbar lupoglavske gospoštije iz 1523. godine, *Zbornik Općine Lupoglav*, knj. 3., „Josip Turčinović“ d.o.o. Pazin, Lupoglav, 2001., str. 27-75.

Labinjanin, Galiano, O prošlosti kaštela u Lupoglavu i Lupoglavske gospoštije, *Zbornik Općine Lupoglav '97*, Lupoglav, 1997., str. 9-44.

Slukan-Altić, Mirela, Prostorni razvoj naselja Lupoglav, *Zbornik Općine Lupoglav*, knj. 4., „Josip Turčinović“ d.o.o. (Pazin) – Općinsko vijeće Općine Lupoglav, Lupoglav, 2003., str. 161.-170.